Александръ Звезскій.

Любезн. 275.

и Егоровъ

שריפטען

פון

ד. עדעלשטאט

ערשטער טהייל

פערלאג „פראגרעס״, ווארשא.

תרס״ו—1906

№ 40

פרייז 10 קאפ׳

РАЗСКАЗЫ Д. ЭДЕЛЬШТАТА

Изданіе „Прогрессъ," Варшава, 1905 г.

Дозволено цензурою. Варшава, 19 Ноября, 1905 года.

Типографія И. Эдельштейна и Ко Варшава, Налевки, 38.

דֶער קָאנְדוּקְטָאר.

בְּרוֹיט אוּן עֶהְרֶע.

~~~~~~~~~~~~

עֶדוואַרד ראַבִּין אִיז גֶעווען אַ טראָמווייַ-קאָנדוּקטאָר. עֶר אִיז געוועזן אַ מאַן פוּן אַ יאָהר 30, שֶׁעהן, שטאַרק און גֶעזוּנד. עֶר איז געוועֶן בּעֶלִיעבּט פון זייַנֶע קאַמערַאדען, ווִי אויךְ פוּן דער קאָמפּאַני, בּיי וועלכֶער עֶר אִיז גֶעוועֶן, בּעֶקאַנט אַלס טרייַעֶר אַרבּייִטעֶר און אָרעֶנטלִיכֶער מעֶנש.

עֶדוואַרד ראַבִּין אִיז געוועֶן פּעֶרהייַראַטעט און האָט געהאַט 5 קִינדעֶר. עֶר האָט געלעֶבּט אָרעֶם, ווייַל די געֶהאַלט, וועֶלכֶע עֶר האָט בּעֶקוּמעֶן, איז געוועֶן קוים גענוּג צוּ עֶרהאַלטעֶן אַ זעֶהר בּעֶשׁיידעֶנעֶם לעֶבּעֶן פוּן אַזאַ גרויסעֶ פאַמִילִיעֶ. דאָךְ אַזוֹי לאַנג, ווִי אַלעֶ זעֶנעֶן געווִיעֶן געֶזוּנד; אַזוֹי לאַנג, ווִי זייַן פרוי, מעֶרִי, האָט געקעֶנט מִיט אִיהר שׁוועֶרעֶר אַרבּייִט העֶלפעֶן דעֶם מאַן, אוּם צוּ עֶרהאַלטעֶן דִי אָרעֶמעֶ פאַמִילִיעֶ, אִיז געוועֶן נאָךְ דאָס לעֶבּעֶן ווִי עֶס אִיז עֶרטרעֶגלִיךְ.

עֶס זעֶנעֶן אָבּעֶר געקוּמעֶן שׁוועֶרעֶ צייַטעֶן. דִי קִינדעֶר האָבּעֶן אָנגעֶפאַנגעֶן קראַנק צוּ ווערעֶן, דִי מוּטעֶר זעֶלבּסט האָט אויךְ געֶבּרויכט אַ דאָקטאָר, ווייַל אִיהר געֶזוּנד אִיז געוועֶן אוּנטעֶר-גראָבּעֶן פוּן אוּנעֶרמִידלִיכעֶ אַרבּייַט אוּן שׁלעֶכטעֶ נאַהרוּנג.

דאָס לעֶבּעֶן פוּן אָרעֶמעֶן קאָנדוּקטאָר איז געוואָרעֶן, פוּן צייַט צוּ צייַט, שׁוועֶרעֶר אוּן אוּנעֶרטרעֶגלִיכעֶר. מִיד, צוּ-
~~~~~~~~~~~~

בראָכען פלעגט ער קומען אַהיים פון זײַן אַרבײַט. די קראַנקע קינדער האָבען געװײנט און געשריען. די קראַנקע פרױ, בלאַס און שוואַך, האָט זיך קוים אַרומגעשלעפּט איבער'ן אָרעמען צימער. עס האָט געפעהלט ברויט, עס האָט געפעהלט מעדיצין, — עס האָט געפעהלט געלד. מע האָט איבעראַל שוין געליהען און געבאָרגט. דעם ווירט האָט שוין אויך געקומט פאַר אַמאָנאַט דירע־געלט. זײַן געהאַלט, וועלכע ער האָט געבראַכט איז בּאַלד פערשוואונדען געוואָרען אויף מעדיצין, אויף בעצאָהלען דעם דאָקטאָר. נו, וואָס טהוט מען ווײַטער?

אַראָבגעלאָזט דעם קאָפּ אויף דער ברוסט איז געזעסען, שטום און טרויעריג, דער אָרעמער קאָנדוקטאָר אין זײַן אונ־גליקליכען פאַמיליען־נעסט און האָט געטראַכט און געטראַכט איבער זײַן פינסטערען מזל.

פאַר וואָס קומט, דאָס מיר זאָלען אַזוי שרעקליך לײַדען? האָט ער זיך געפרעגט אין זײַנע געדאַנקען. שוין 10 יאָהר זײַט איך דיען בײַ דער קאָמפּאַני איך בין אימער געווען טרײַ און אָרענטליך. די קאָמפּאַניע איז אין דיזע 10 יאָהר געוואָרען אַ סך רײַכער. נור איך ווער אָרעמער, אונגליקליכער פון יאָהר צו יאָהר. וואָס האָב איך פון מײַן אַרבײַט? זיי רופען מיך: אָרענטליכער מאַן, אָבער וואָס קומט מיר אַרויס פון מײַן אָרענטליכקײַט, ווען איך דאַרף לײַדען, פערהונגערען מיט מײַן פרוי און קינדער? די אַנדערע קאָנדוקטאָרס זענען קליגער פון מיר, זיי נאַרען אָב די קאָמפּאַני, אָבער דערפאַר לעבען זיי בעסער פון מיר. זאָל איך אויך אָנפאַנגען צו שווינדלען, ווי זיי? ניין, איך קען דאָס ניט! איך וועל ניט קענען קוקען די קאָמפּאַני אין געזיכט!

שווינדלען? הייסט דאָס דען שווינדלען, צו האָבען אַנ'ער־טרעגליכען לעבען פאַר אַזאַ שווערע אַרבײַט, ווי מײַנע? און דאָך... איך קען דאָס ניט, איך קען דאָס ניט!

ער איז אויפגעשטאַנען, און האָט מיט גרויסע שריט אַרומגעשפּאַנט אַ לאַנגע צײַט אין זײַן פינסטערען צימער. ענדליך איז ער צוגעגאַנגען צו זײַן פרוי, וועלכע איז געזעסען נעבען איהר קראַנקען קינד און האָט געקוקט אויף איהם מיט טרערען.

— מערי! האָט ער געזאָגט, מיר זענען אונגליקליכע מענשען. אָבער דו ווייסט, דאָס איך האָב דיר אימער געליעבט, איך ליעב מיינע קינדער. איך האָב מיך געמיהט צו מאַכען אייך גליקליך, אָבער עס איז ניט געגאַנגען. מיר מוזען זעהען איבער־טראָגען אַלעס מיט מוט, פילייכט וועט זיך אונזער לאַגע פער־בעסערען.

מערי האָט גאָר ניט געענטפערט. הייסע טרערען האָבען אָנגעפאַנגען זיך צו קייקלען איבער איהרע בלאַסע וואַנגען. אויסגעמאַטערט, צובראָכען איז זי געפאַלען אַויף זיין ברוסט און האָט שטיל געוויינט.

*

* *

עס איז געווען אַ שעהנער זומער טאָג. די גאַסען זענען געווען פול מיט מענשען. עדוואַרד ראַבין איז געשטאַנען אויף דער פלאַטפאָרמע פון זיין טראָמוויי, און בעאָבאַכטעט די גרויסע מענגע פון שפּאַצירגעהער, וועלכע ער האָט בעגעגענט, מיט בלומען און פרעהליכע געזיכטער. איהם האָט זיך געדאַכט, דאָס ער איז דער אונגליקליכסטער מענש אויף דער וועלט.

ער האָט אָפט אָב געשטעלט די טראָמוויי, אום אַרויפצונעהמען פּאַסאַזשירען, וועלכע זענען מייסטען געפאָהרען אין פערשידענע פערגניגענס פּלעצער. שעהנע פרויען, געזונדע, פיין געקליידעטע קינדער האָבען איהם ערינערט אָן זיין קראַנקע פאַמיליע, אָן דעם עוויגען ראַנגלען זיך מיט ביטערער נויט און שווערע קראַנק־הייטען. זיין הערץ האָט געבלוטעט. פּלוצלונג האָט ער דערזעהן שטעהענדיג נעבען דעם וואָגען עפּעס אַ בלאַסע זעהר בעקאַנטע פיגור איינגעוויקעלט אין אַ שאַל. ער האָט אויפגעציטערט און אָבגעשטעלט דעם טראָמוויי. דאָס איז געווען זיין פרוי.

— מערי! האָט ער אויסגערופען, וואָס איז געשעהן? זי איז געווען בלאַסער ווי אימער און זי האָט זיך קוים געהאַלטען אויף די פיס.

— עדוואַרד! עלאַ איז זעהר קראַנק. איך האָב גערופען דעם דאָקטאָר, אָבער ער וויל ניט שרייבען קיין רעצעפט, ביז איך וועל איהם ניט בעצאָהלען. אויך אויף מעדיצין האָב איך קיין גראָשען.

— אָבער מערי, דו ווייסט דאָך, אַז איך האָב קיין געלד, האָט געענטפערט דער אָרעמער פאָטער, און ער האָט געפיהלט, ווי עטוואָס דריקט איהם אונטערעגליך אין זיין ברוסט. ער האָט שווער געליטען.

— עדוואַרד! האָט זי איהם שטיל, דאָך ליידענשאַפטליך געפליסטערט, מיר מוזען רעטען דאָס קינד. איך האָב ניט, וואו צו בארגען. דו מוזט זיך ענטשליסען, אין נאָמען פון דיין קינד, פון דיין עלאַ!

— מערי, דאָס איז אונמעגליך, אונמעגליך! האָט עדוואַרד אויסגערופען מיט אַ פייערינער שטימע. געה אַהיים, פיליייכט קענסטו ערגעץ וואו בארגען. בעט דעם דאָקטאָר, ער זאָל דיר אויסהעלפען. מערי, ווי קענסטו פון מיר אַזוינס פערלאַנגען?

אין זיין שטימע האָבען געקלונגען טרערען און ביטערע פערצווייפלונג, די אָרעמע פרוי האָט מיט איהר טאַשענטוך פערדעקט דאָס קראַנקע, בלאַסע געזיכט. איהר ברוסט האָט שווער געאַטהעמט. גיפטיגע שמערצען האָבען געמאַרטערט איהר צובראָכענעם הערץ.

— עדוואַרד, האָט זי צו איהם ווידער געזאָגט. דו מוזט זיך ענטשליסען, איך קען דאָ לאַנג ניט שטעהן. איך זאָג דיר, דאָס מיר האָבען קיין גראָשען. מיר האָבען קיין ברויט פאַר די געזונדע און קיין מעדיצין פאַר די קראַנקע קינדער. קיינער וויל אונז מעהר ניט בארגען. זאָל איך געהן בעטלען, פערקויפען זיך? איך קען דאָס ניט, עדוואַרד, איך קען ניט!

קאַלט, פינסטער ווי אַ שטורם וואָלקען, איז געשטאַנען עדוואַרד נעבען זיין אָרעמער פרוי. אין זיין ברוסט האָט זיך אָנגעפאַנגען אַ שרעקליכער קאַמפף, אין איהם האָבען זיך גע־ראַנגעלט די פאָדערונגען פון זיין לעבען מיט די פאָדערונגען פון

זײַן מאָראַל, פון זײַן אָרענטליכקײט, וועלכע איז געווען דער אײנ־ציגער רײַכטהום פון זײַן עקזיסטענץ.

„זאָל איך ווערען אַ גנב, און געבען איהר געלד, וועלכע געהערט דער קאָמפּאַניע? אָדער בלײַבען אַן אָרענטליכער מאַן, און אויפּאָפּפערן מײַן קראַנקעס קינד, מײַן עלאַ, וועלכע איך ליעב בעסער פון מײַן לעבען?" יעדער אָפּפער איז געווען גרויס. יעדער שריט איז שווער און פיהרט צו אַ שרעקליכען אָבגרונד.

עס איז פאַרבײַגעגאַנגען אַ פּאָר מינוטען פון שווערען שווײַגען. ענדליך האָט עדוואַרד אַ ציה געגעבען דעם סיגנאַל־גלאָק און האָט אָפּגעשטעלט דעם טראָמוויי.

— מערי! האָט ער געזאָגט ענטשלאָסען, געה אַהײם, וואָס וועט זײַן, דאָס וועט זײַן!

מערי איז געשטאַנען אונבעוועגליך אויף דער פּלאַטפאָרם, גראַדע, ווי זי וואָלט ניט געהערט זײַנע ווערטער.

— מערי! האָט ער נאָך אַ מאָל אויסגערופען אין פער־צווייפלונג. זי האָט איהם רוהיג אָנגעקוקט מיט איהרע גרויסע, שוואַרצע אויגען.

— עדוואַרד! איך געה ניט אַהײם, ביז איך האָב ניט די מיטלען צו רעטען מײַן קינד.

— אָבער עס איז אונמעגליך, איך האָב קײן געלד.

— דו האָסט געלד, דו מוזט רעטען דײַן קינד!

— מערי, געה אַראָב פון טראָמוויי, זאָג איך דיר! האָט ער אויסגעשריען.

דער קוטשער האָט זיך אומגעקוקט אויף זײ. מערי האָט מיט איהר בלאַסער האַנד געגעבען אַ ציה דעם סיגנאַל־גלאָק: דער טראָמוויי זאָל געהן ווײַטער און איז געבליבען, ווי פריהער שטעהן געבען איהר עדוואַרד.

זײ האָבען בײדע געשוויגען אַ ווײַלע.

דער קאָנדוקטאָר האָט געלאָזט פאַלען זײַן קאָפּ אויף'ן ברוסט. זײַן געזיכט איז געווען פערצויגען מיט אַ פינסטערען וואָלקען.

ער האָט געקעמפפט מיט זיך. ער האָט געליטען און פערפלוכט דעם טאָג, אין וועלכען ער איז געבאָרען.

— מיין קינד, מיין עלאַ! האָט ער געמורמעלט שטילערהייד.

— זיין האַנד האָט ווי מעכאַניש זיך אַרונטערגעלאָזט אין זיין קעשעניע, זיין גאַנצער קערפּער האָט געציטערט. ער האָט זיך אַרומגעקוקט. דער טראָמוויי איז שנעל געלאָפען. אויף דער פּלאַטפּאָרמע איז געווען נור ער און זיין פרוי. דער קוטשער איז געשטאַנען צו זיי מיט'ן רוקען. ער האָט אַרויסגעשלעפּט זיין האַנד פול מיט זילבערנע מטבעות. האָט עס שנעל איבערגעגעבען צו מערי און האָט געגעבען אַ שלעפּ דעם סיגנאַל-גלאָק, דער טראָמוויי האָט זיך געשטעלט, מערי איז אַרונטער פון טראָמוויי.

עדוואַרד האָט פערמאַכט זיינע אויגען, פּונקט ווי אַ שרעקליכע געשטאַלט וואָלט געשטאַנען פאַר איהם. ווען ער איז געקומען צו זיך, איז שוין זיין פרוי פאַרשוואונדען. ער האָט געגעבען אַ טיפען זיפץ, אָבגעווישט דעם קאַלטען שוויים פון זיין בלאַסען שטערען און איז אַריין אין וואַגאָן.

פילע נייע פּאַסאַזשירען האָבען פערנומען פּלעצער. ער האָט אָנגעפאַנגען צו זאַמלען פון זיי דאָס געלד. ביי יעדען מאָל געלט נעמען האָט ער געדריקט דעם רעגיסטער, וועלכער האָט הויך געקלונגען, *) עס איז געבליבען 10 אָדער 12 פּאַסאַזשירען, וועלכע האָבען נאָך ניט בעצאָלט. עדוואַרד האָט זיך אָבגעשטעלט אויף אַ ווייַלע. עס איז איהם צום ערשטען מאָל, אין 10 יאָהר פון זיין אַרבייט, געקומען אויף די געדאַנקען, אַז ער מוז יעצט זעהן אַ מיטעל זיך צו רעכטפערטיגען פאַר דער קאָמפּאַניע; דאָס גאַנצע געלד ניט רעגיסטערען, אום צו קענען דעקען די סומע, וועלכע ער האָט געגעבען זיין אונגליקליכער פרוי.

ער האָט ניט געוואוסט גענוי, וויפיעל געלד ער האָט

*) אין ענגלאַנד און אַמעריקאַ איז ניט איינגעפיהרט, אַז דער קאָנדוקטאָר זאָהל געבען באַלעטען פיר דאָס געלט. וואָס ער בעקומט פון די פּאַסאַזשירען אין טראָמוויי פיר'ן פאָהרען נור ער קלינגט אָפּ אין אַ רעגיסטער און דער רעגיסטער צייגט פיעל געלט ער האָט פיר'ן טאָג צוזאַמען געבראַכט.

איהר געגעבען; אָבער עס איז געווען יעדענפאלס ניט מעהר ווי א דאָלאַר. ער האָט געהאַט אין האַנד שוין געלט פיר 20 פּאַסאַזשירען. ווען ער וועט יעצט רעגיסטערן נור 10, וועט ער שוין האָבען האַלב פון דאָס געלד, און שפּעטער ווידער דאָס זעלבע, אַזוי וועט ער זיך רעטען און קיינער וועט ניט וויסען פון זיין פערברעכען.

צעהן מאָל האָט הויך דער רעגיסטער דורכגעקלונגען, אין יעדען קלאַנג פון רעגיסטער האָט זיך דעם אָרעמען קאָנדוקטאָר געהערט דער שאַנדגלאָק פון זיין פערברעכען. פּונקט ווי מען וואָלט געקלונגען נאָך זיין בעגראָבענער עהרע, וועלכע ער האָט בעוואַכט פון זיין קינדהייט אָן, אין פאַר וועלכע ער האָט אַזוי פיעל געקעמפפט און געליטען אין זיין לעבען.

זיין הערץ האָט אונרוהיג געקלאַפּט. ער איז אַרוים אויף דער פּלאַטפאָרם, זיינע הענד האָבען נאָך געציטערט, גראַדע ווי ער וואָלט בעגאַנגען אַ מאָרד. אין דיזער מינוט איז צו איהם צוגעגאַנגען אַ פרוי געקליידעט אין שוואַרצען, איהר געזיכט איז געווען בלאַס און קאַלט.

שטעל אָפּ די טראָמוויי! האָט זי זיך צו איהם געווענדעט.

עדוואַרד האָט געוואָרפען אַ בליק אויף זיין פּאַסאַזשיר און איז געוואָרען בלאַס ווי דער טויט. ער האָט דערקענט דיזע פרוי... דאָס איז געווען אַ שפּיאָן, אַ טראָמוויי שפּיאָן, וועלכע די קאָמפּאַני האַלט, אום זיי זאָלען בעאָבאַכטען די קאָנדוקטערס, זיי זאָלען רעגיסטערען ריכטיג דאָס געלד, זיי זאָלען חס וְחָלִילָה ניט אַראָפּ נעהמען אויף אַ ברויט פאַר זייערע פרויען און קינדער.

„זי האָט אַלעס געזעהן!" איז דורך געפלויגען אין די געדאַנקען פון דעם אָרעמען קאָנדוקטאָר. ער האָט שאַרף אָנגעקוקט דעם שפּיאָן, וועלכע איז רוהיג געשטאַנען פאַר איהם.

„יאַ, זי וייס אַלעס, איך זעה דאָס אין איהרע אויגען!" האָט ער ווייטער געטראַכט מיט פערצווייפלונג.

— מאַדאַם! האָט ער ענדליך אויסגערופען מיט אַ ציטערענדע שטימע. מ'זכט מיר ניט אונגליקליך: איך האָב אַ פרוי

און קינדער.׳ זיי האָבען קיין ברויט, מיין עלאַ שטאַרבט אָהן מעדעצין, מאַדאַם, רואינירט ניט מיין לעבען! שוין צעהן יאָהר, ווי איך דיען דער קאָמפּאַני. איך שווער אייך, אַז דאָס איז דאָס ערסטע מאָל אין מיין לעבען.

ער האָט געכאַפּט איהרע הענד, און האָט זיי געדריקט, און געקוקט בעטענדיג אין איהרע קאַלטע אויגען.

— מאַדאַם, רעטעט מיין עהרע, איך שווער אייך, איך בין אַנ׳אָרענטליכער מאַן! מאַדאַם, האָט מיטלייד! איך וועל דאָס ניט איבערטראָגען!

זי האָט איהם רוהיג אויסגעהערט.

— איך האָב מיט אייך מיטלייד, האָט זי ענדליך געזאָגט, אָבער איך קען אייך ניט העלפען, איך מוז טהאָן מיין פליכט. איהר ווילט ברויט, איך וויל אויך ברויט. ווען איך זאָל ניט טהאָן דאָס, פאַר וואָס מען בעצאָלט מיר, פערליר איך מיין ברויט. איך מוז עס באַלד רעפּאָרטען דער קאָמפּאַני.

עדוואַרד האָט אויף איהר אַ וואָרף געטאָן אַ שרעקליכען בליק פון האַס, פון ביטערע פערצווייפלונג.

— שפּיאָן, שלאַנג! האָט ער אויסגערופען מיט אַ הייזעריגער שטימע. יאַ, איך בין אַ דיעב, אַ גנב, איך האָב גע׳גנב׳עט ברויט פאַר מיין פרוי, מעדיצין פאַר מיינע קראַנקע קינדער. געה, זאָג דאָס דער קאָמפּאַני! זאָג דער גאַנצער וועלט, דאָס איך בין אַ גנב, אַ פאַרברעכער.

דער שפּיאָן איז אַרונטערגעשפּרונגען פון טראָמוויי.

— וואַרט, איך וועל דיר ווייזען, וואָס פאַר אַ שלאַנג איך בין! האָט זי אויסגערופען, און איז פערשוואונדען אין דער גרויסער גאַס.

*

* *

די זומער נאַכט האָט צושפּרייט איהרע שטערן פליגעל. דער זילבערנער מאָנד האָט רוהיג געשיינט אויף זיין בלויען טראָהן.

עדוואַרד האָט שוין לאַנג געענדיגט זיין אַרבייטסטאָג. ער האָט איבער־געגעבען זיין טראַמוויי דעם נאַכטקאָנדוקטאָר, אָבער אָנשטאָט, ווי געוועהנליך גלייך געהן אַהיים צו זיין פרוי און קינדער, האָט ער שטיל געוואַנדערט דורך די שטילע, פינסטערע גאַסען. זיין קאָפּ האָט געברענט, ווי אין אַ שרעקליכען פיבער; זיין ברוסט איז געוועזען צוזאַמענגעדריקט פון שווערען טרויער און פורכט פאַר זיין שרעקליכען שיקזאַל.

— מאָרגען וועט עס די גאַנצע וועלט וויסען! האָט ער מיט ביטערקייט געטראַכט: עדוואַרד ראַבין איז אַ גנב! די קאָמפּאַני וועט מיט שאַנד מיך אַרויסטרייבען... וואָס וועל איך טהאָן? וואוהין וועל איך געהן? ווי אַזוי וועל איך קוקען דער וועלט אין געזיכט? ווי אַזוי וועל איך קענען פאַרדינען ברויט פאַר מיין פרוי און קינדער? אָה, ווי שרעקליך! ווען מערי וואָלט אָבער מיר געפאָלגט און אַוועק אַהיים? אַך, דאַן וואָלט אַלעס געוועזען ווי פריהער!... דאָך וואָס רעד איך?... איז דאָס איהר שולד? דאָס קינד! דיזע גאָלד־לאָקיגע עלאַ איז נעבעך געלעגען קראַנק פערשמאַכט; זי האָט קיין גראָשען ניט געהאַט צו רעטען דאָס קינד... וואָס האָט זי געזאָלט טהאָן? ניין, זי האָט קיין שולד! ווען ניט זי... ווער האָט די שולד? איך? 10 יאָהר האָב איך זיך געראַנגעלט מיט נויט; איך האָב געדענקט, דאָס איך וועל קענען דורכקעמפּפען מיין לעבען, אָבער ניין! עס איז געוועזען אַלעס אומזיסט! אַלע מיינע ליידען, אַלע מיינע ערנידעריגונגען, מיין שווערע אונערמידליכע אַרבייט — אַלעס איז יעצט פערלאָרען, אַלעס געגאַנגען צו גרונד. וואו איז מיין עהרע? וואו איז מיין פריעדען? עס ברענט אין מיין האַרצען אַ העליש־פייער. מיין פרוי! מיינע אָרעמע קינדער! איהר זייט פערפאַלען, פערפאַלען!

ער איז געגאַנגען אַלץ ווייטער און ווייטער, דריקענדיג די ציטערנדע הענד צום קאָפּ, גראַדע ווי ער וואָלט געוואָלט דערשטיקען די פינסטערע געדאַנקען, וואָס האָבען זיך דאָרט אַרומגעטראָגען, ווי שוואַרצע וואָלקען. ענדליך איז ער געקומען צום הודזאָן ריווער, און איז געבליבען שטעהן פאַר דעם זילבערנעם

טײַך, װעלכער איז געװען בעגאָסען מיט די שטראַהלען פון דער שײַנענדער לבנה.

איבעראַל האָט געהערשט אַ טיפע שטילקײט. פון צײַט צו צײַט האָבען שױן װײַסע זעגלען דורכגעשניטען דעם זילבערנעם שפּיגעל פון שלומערענדען טײַך.

— דאָס זעגעלט אװעק מײַן יוגענד, מײַן לעבען, מײַן עהרע! האָט עדוואַרד שטיל געמורמעלט, בליקענדיג פאַרטראַכט אויף אַ שיפעל, װעלכע איז, װי אַ װײַסער פויגעל, דורכגעלאָפען פאַרבײַ איהם.

— נײַן! פאַר מיר איז מעהר קײַן פּלאַץ אויף דיזער װעלט. איך האָב געװאָלט לעבען, ליעבען מײַן פרוי, מײַנע קינדער, זײַן עהרליך, מענשליך, אָבער מען האָט מיך ניט געלאָזט. מען האָט מיך געשטיקט, געמאַרטערט, געשטופּט אין אָבגרונד! װאָס טויג מיר יעצט מײַן לעבען? בעטלען? זעהן, װי מען קערט זיך אָפּ פון מיר, װי פון אַ גנב? הערען, װי מען זאָגט אויף מײַנע קינדער: דאָס זענען די קינדער פון דעם גנב? אויף מײַן פרוי: דאָס איז דעם גנב'ס פרוי? נײַן! איך קען ניט. איך קען ניט זיך צװינגען צו אַזאַ שרעקליכען לעבען.

גענוג זיך געמאַטערט, געראַנגעלט זיך מיט דער ביטערער נויט. אַדיעו, אָרעמע מערי! אַדיעו מײַנע קינדער! אָרעמע אונגליקליכע קינדער! איך װעל אײַך ניט זעהן מעהר, איך קען מעהר ניט איבערטרעטען דעם שװעל פון אײַער אונגליקליכער הײם. אײַער פאָטער איז פעראורטהײַלט צום טויט. זײַן עהרע, זײַן לעבען האָט מען בערויבט פון איהם! . . .

עדוואַרד האָט אַ שפּרונג געטהאָן אין טײַך און איז באַלד פערשװאונדען געװאָרען צװישען די קאַלטע װעלען.

ניט װײַט פון זײַן בלויען קבֿר האָט זיך שטאָלץ ערהויבען די סטאַטוע פון דער אַמעריקאַנער פרײַהײַטס־געטין און האָט מיט איהר פאַקעל בעלײַכט די װעלט פון קײַטען, פון טרערען, פון זעלבסטמאָרד, פון די שרעקליכסטע פערברעכען געגען דער לײדענדער מענשהײַט!

די

באַמערקע.*)

— אַ באַמערקע! אַ באַמערקע! האָבען געשריען פאַרשמירטע האַלב נאַקעטע קינדער, וועלכע פאַרברענגען זייערע יאָהרען אויף די גאַסען פון נויאָרק.

זיי האָבען זיך אַלע אַ שאָט געגעבען צום הויז, נעבען וועלכער עס איז געשטאַנען אַ וויַיס גרויע פרוי, מיט אַ געלען צוקנייטשטען געזיכט. שמוציגע טראַנטעס האָבען זיך נאָכגעשלעפט פון איהרע קליידער. האַלב בייז, האַלב ערשראָקען האָט זי געקוקט אויף די קינדער און האָט זיי געוואָלט אַוועקיאָגען פון זיך.

די קינדער האָבען זי געשלעפט פאַר איהרע צעררייסענע קליידער, האָבען געלאַכט, און געוואָרפען אין איהר שמוץ און שטיינער. די אונגליקליכע האָט ניט געקענט בייקומען איהרע פיינד און איז מאַכטלאָז געפאַלען אויף די טרעפ.

עס האָט זיך דערהערט אַ הערצרייסענדער געוויין. דאָס האָט געוויינט די באַמערקע. די האָבען זיך פערוואונדערט איבערגעקוקט. זיי האָבען זיך נעוואונדערט, דאָס אויך אַ באַמערקע קען פיהלען איהרע ליידען, דאָס אויך אַ באַמערקע קען וויינען און זענען פערשוואונדען.

*) אַ גאַסען־פרוי.

די הײמלאָזע האָט אויפגעהובען איהר גרויען קאָפּ. א שטראַהל פון צופרידענהײט האָט אויף אַ רגע בעלײַכט איהר אַלטעס פערװיינטעס געזיכט. — זײ זענען אַ װעק! האָט זי זיך געמורמעלט. יעצט װעל איך קענען אײנשלאָפען. זי האָט אָנגעשפּאַרט אָן די אײזערנע גראַטעס פון אַ קעלער, װעלכער איז יעצט געװען פוסט, האָט געשלאָסען איהרע פערשװאָלענע אויגען און איז אײנגעשלאָפען.

מיר לעזען מיט אינטערעס די טרוימען און חלומות פון גרויסע שרײַבער און דיכטער, װאַרום זאָלען מיר ניט אַמאָל אויך אויסהערען דעם טרוים פון אַ באַמערקע?

אמת, אַ באַמערקע פערנעמט דעם נידעריגסטען צװײַג פון אונזער געזעלשאַפטליכען בוים. זי איז זעהר ניט אַנשטענדיג געקלײדעט. זי פעראַכטעט מאָדע און עטיקעט. זי שלאָפט אָפטמאָל אויפ'ן גאַס, אונטער שנײ אָדער רעגען. זי הונגערט. זי װערט געקלאַפּט פון מאַן. זי װערט אַרויסגעװאָרפען, װי אַ הונד פון יעדער אַנשטענדיגער הויז, אוב זי װאַגט אַרײַנגעהן אַהין צו בעטען אַ שטיקעל ברויט, אַן אַנשטענדיגער יונגער מאַן, װעלכער הויבט אויף עלעגאַנט דאָס טאַשענטיכעל פון זײַן דאַמע, װעט זיך ניט אָנבויגען אויפהויבען דעם קראַנקען קערפער פון אַ באַמערקע, װעלכע פאַלט אין גאַס הונגעריג און פערשמאַכט.

אָבער אויך אַ באַמערקע איז אַ מענשליכעס װעזען. אויך זי האָט אַ לעבענסגעשיכטע, װעלכע איז אויך די געשיכטע פון אונזער געזעלשאַפטליכער מאָראַל. אויך אַ באַמערקע קען האַסען און ליבען, בענשען און פלוכען. אונטער די טראַנטעס פון אַ הײמלאָזער באַמערקע קען שלאָגען אַזאַ עדעל װאַרעם האַרץ, װי אונטער דעם זײַדענעם קאָרסעט פון אַנ'אַנשטענדיגער װעלט דאַמע. װאַרום דען ניט אויסהערען דעם טרוים פון אַ באַמערקע? װאָרום זיך ניט פערטראַכטען איבער די בילדער פון איהר פערגאַנגענהײט?

זי טרוימט: זי איז נאָך אַ קלײנעס, אונשולדיגעס קינד.

— עלאַ! עלאַ: דער אָנבײַסען איז שוין פערטיג! זי דערקענט די שטימע פון איהר מוטער, אַ געפיהל פון זיסע פרײד

צוגיסט זיך איבער איהרע אַלע גלידער. אָבער זי לויפט ניט באלד צו איהר מוטער. די גרינע ווייַנטרויבען, וואס האבען זיך רייך פונאַנדערגעוואַקסען אין זייער קליינעם גאָרטען, ציהען צו זיך, ווי מאַגנעט; זי קען זיך פון זיי ניט אָברייסען. די מוטער זוכט איהר אַרום, ביז זי געפינט איהר שעהנע עלאַ. איהרע בלאָנדע זיידענע לאָקען זענען געווען איבערגעפלאָכטען מיט די גרינע צווייַגען פון די, מיט וויין שפּראָצענדע ווייַנטרויבען — און בעדעקען איהר גראַציעזעס קעפּעל, ווי אַ פּערעל־קראַנץ. די מוטער נעהמט איהר אָן פאַר'ן הענטעל און זיי געהן בײַדע אין שטוב אַריין.

—דער צימער איז גרויס און ליכטיג, ביי'ם טיש זיצט דער פאָטער, ער נעהמט זיין עלאַ אויף זיינע קניע, ער דריקט איהר צום האַרצען און בעדעקט איהרע ליליען־וואַנגען מיט הייסע קושען, ער האָט זי ליעב מעהר ווי זיין לעבען! זי איז זיין איינציגער טרייסט אין זיין שווערען לעבענסוועג. די מוטער דערלאַנגט דאָס עסען. איהרע אויגען שטראַהלען מיט גליק. עלאַ זיצט צווישען זיי מיט איהרע זיידענע לאָקען און בלויע אויגען, ווי אַ שטילער ענגעל פון אונשולד און פרידען.

אַ צווייטעס בילד.

עלאַ לויפט פון שולע מיט איהרע ביכער, בלייַשטיפטען און העפטען. איהרע וואַנגען ברענען מיט אַ ראָזאָווע פייער. די אויגען בליצען מיט פרייד, די לאָקען זענען צעוואָרפען איבער די קיילעכדיגע שולטער.

— מאַמאַ! מאַמאַ! זעה: וואָס איך האָב געבראַכט!

עלאַ האָט בעקומען אַ גאָלדענעם מעדאַל פאַר איהר גוטען סטודיום. די מוטער איז אויסער זיך פון פרייד. דער פאָטער קושט איהר מיט טרערען אין די אויגען. — עלאַ! עלאַ! ווי וואָלט איך געלעבט אָהן דיר אויף דער וועלט? וואָס וואָלט מיר געבען מוט אַלעס איבערצוטראָגען?

עלאַ קוקט מיט ליעבע אויף איהר אָרעמען פאָטער און דריקט זיך צו שטאַרקער צו איהם.

*

* *

אויך דיזעם בילד איז פערשוואונדען. עלא איז שוין א גרויסע. דער פאטער איז טויט. די אלטינקע מוטער איז דער איינציגער פריינד, וועלכען עלא האט אויף דער וועלט, עלא ארבייט אין א גרויסען מאגאזין, זי פערקויפט וואארע, אלע האבען איהר זעהר ליעב. איהר שעהנהייט ציהט צו א סך קונדען. עס איז 9 אוהר אבענדס. עלא קומט פון איהר ארבייט. זי איז היינט בלאס און פערוויינט. זי נעהמט ארום שטארק איהר מוטער. טרערען קייקלען זיך פון איהרע שעהנע, דונקעל-בלויע אויגען.

— עלא, וואס איז דיר?

— מוטער, דער עלטערער געשעפטס פיהרער פערפאלגט מיך. ער האט זיך מיר ערקלערט אין ליעבע, און זאגט, אויב איך וועל איהם ניט ליעבען, וועט ער מיך אומברענגען.

— עלא, מיין קינד, זיי רוהיג! ער קען דיר גאר ניט טהאן! דערצעהל דעםווירט, ער וועט איהם שוין מאכען שווייגען.

— מוטער! דער געשעפטס פיהרער איז זעהר אנפער־טרויט ביים ווירט; ער וועט ניט גלויבען און וועט מיך אוועק־שיקען, וואס וועלען מיר טהאן? ווער ווייס, אויב איך געפין אזוי שנעל אנייעם פלאץ?

די אלטינקע שוויגט, און בענעצט מיט טרערען די שעהנע בלאנדע לאקען פון איהר איינציגעס קינד, עלא זיצט בלאס און פערטראכט. איהר הערץ איז אונרוהיג; זי פיהלט, אז א ביטערער שטורם וועט אויסברעכען אין איהר לעבען.

עס געהען פאריבער עטליכע טעג,

— מוטער! מוטער! איך בין אונגליקליך!

עלא לויפט אריין אין שטוב בלאס, ווי דער טויט, נאך איהר געהט נאך א פאליצמאן.

— עֶלאַ, מײַן קינד, וואָס איז געשעהן? די אַלטע האַלט זיך קוים אויף די פיס פון שרעק.

— מוטער! זײ זאָגען, איך בין אַ גנב'טע! דער אופזעהער האָט געהאַלטען זײַן וואָרט: ער האָט אַרײַנגעלײגט אַ שטיק זײַד אין מײַן האַנד בײַטעל און האָט געזאָגט, אַז איך האָב עס גע־גנב'עט. מוטער, זײ ווילען מיר אײנשפּאַרען אין טורמע. אָה! איך וועל שטאַרבען פון שאַנדע!

— עֶלאַ, מײַן קינד, זײ רוהיג! שרײַט די אָרעמע מוטער מיט אַ ציטערנדע טרערען שטימע. זײ קענען דיר גאָר ניט טהאָן, דו ביסט אונשולדיג; יעדער אײנער קען דאָס זעהן. איך, די גאַנצע וועלט ווּעט עס שווערען! נײן, עס איז אונ־מעגליך צו בעשולדיגען דיך, מײַן ענגעל, אין אַזאַ פערברעכען!

מוטער און טאָכטער פאַלען אײנע דער אַנדערע אין די אָרעמס און װײנען.

קומט! אײער װײנען וועט ניט העלפען! מורמעלט דער אָרדנונגס־בעוואַכער. דער סוד ווּעט שוין אויסגעפינען, אויב דו ביסט אונשולדיג.

*

* *

עס איז אַוועק אַ האַלב יאָהר.

עֶלאַ, קומט נאָר וואָס אַרויס פון קערקער, וואו זי איז אָבגעזעסען פאַר דער גנבה, וועלכע איז פאַבריצירט געוואָרען פון דעם אויפגערײצטען געשעפטס פיהרער. איהר מוטער איז פון צרות קראַנק און האַלב וואַהנזיניג. זי ליעגט אין אַ דונקעלן צימער. אַ שכן האַלט איהר פון רחמנות. עֶלאַ פאַנגט אָן זוכען אַ נײַע בעשעפטיגונג. עס געהט אַ וועק אַ וואָך, אַ צווײטע, זי קען קײן אַרבײט ניט געפינען. אין די מאַגאַזינען איז זי בעקאַנט אַלס אַ גנב'טע. קײן אַנדער אַרבײט ווײס זי ניט. דערווײַל מוז מען לעבען. מען מוז האָבען געלד. די מוטער דאַרף אַ דאָקטאָר, אַנ'אַנדער וואָהנונג. אין האָספּיטאַל וויל זי ניט געהן. „זײ

וועלען מיר דאָרט ערמאָרדען, ווי זיי האָבען ערמאָרדעט מיין עלאַ!" שרייט די האַלב וואַהנזיניגע, און קוקט אויף יעדען, ווי אויף אַ מערדער פון איהר טייערע גלאַ.

נאָך אַ מאָנאַט איז פאַריבער. קיין אַרבייט איז נאָך אַלץ ניטאָ, די עטליכע קליידלעך, וואָס עלאַ האָט געהאַט זענען אַלע אַוועק אין לאָמבאַרד, אין שטוב איז קאַלט. קיין ברויט, קיין קוילען, קיין שטיקעל ליכט צו בעלייכטען די אָרעמע וואָהנונג. עלאַ וואַרפט אויף זיך אַרויף איהר מאַנטעל און געהט אין גאַס. זי האָט זיך דערמאָנט, דאָס זי האָט נאָך אָ חבר'טע, וועלכע האָט מיט איהר צוזאַמען געאַרבייט אין מאַגאַזין און האָט געוואוסט, דאָס זי איז אונשולדיג. פיליי‍כט וועט זי מיר עפּעס באָרגען.

עלאַ איז שנעל דורכגעלאָפען אַ פּאָר פינסטערע גאַסען און האָט אָנגעקלאַפּט צו איהר חבר'טע.

— זי איז ניטאָ! אַוועק אויף אַ באַל! איז געווען די אַנטוואָרט.

עלאַ האָט אַרונטערגעלאָזען איהר קאָפּ און איז טרויעריג אַוועק וויי‍טער.

עס איז שוין 11 אוהר נאַכט. די גאַז-לאַנטערען בעלייכטען דונקעל די שמוציגע גאַסען פון נויאָרק.

עלאַ וואַנדערט שטיל דורך די גאַסען. וואוהין זי געהט, קען זי זיך זעלבסט ניט אָבגעבען קיין רעכנונג. זי געהט, וואוהין עס איז, אַבי נור ניט אין דעם קאַלטען, שמוציגען צימער, וואו עס ליגט יעצט איהר קראַנקע, וואַהנזיניגע מוטער.

ווי אַזוי קען זי איהר העלפען? וואו נעהמט מען די מיטלען צו ערלייכטערען איהרע שרעקליכע ליידען?

טרערן האָבען איהר געשטיקט. איהר עלענד, איהר נויט, איהר אונגליקליכע מוטער — אַלעס האָט זיך פערוואַנדעלט אין אַ גיפטיגען העלעשען פייער, וועלכער האָט פערצעהרט איהר האַרץ און געדריקט מיט שאַרפע אייזערנע צוואַנגען איהר גאַנצעס וועזען. זי האָט זיך צוגעטוליעט צו אַ גרויסע געביידע און האָט ביטער געוויינט.

— יונגע פריילין, וואָס איז געשעהן? האָט זי דערהערט געבען זיך אַ מענערשטימע.

זי האָט אויפגעהויבען איהר קאָפּ. לעבען איהר איז געשטאַנען אַ רייך געקליידעטער יונגער מאַן אין אַ זיידענעם צילינדער, מיט אַ ציגאַר אין מויל. איהר ערסטער געדאַנק איז געוועזן: אַנטלויפען! אָבער טאַקע באַלד האָט אין איהר קאָפּ דורכגעבליצט אַנ'אַנדער פּלאַן: זי וועט איהם בעטען, ער זאָל איהר געבען עטוואָס געלד, מיט וועלכע זי וועט קענען רעטען איהר מוטער און זיך זעלבסט. וואָס קען זי זיך העלפען? זי מוז בעטלען, קיין אַנדער אויסוועג איז ניטאָ.

— העלפט מיר! איהר זייט, זעה איך, רייך, מיין מוטער איז זעהר קראַנק, איך קען קיין אַרבייט ניט געפינען... האָט זי אָנגעפאַנגען אָבשטעלענדיג זיך אויף יעדען וואָרט און ווערענדיג באַלד בלאַס, באַלד רויט אין געזיכט.

דער רייכער יונגער מאַן האָט זיך גוט איינגעקוקט אין איהר געזיכט און איז געבליבען שטעהן, ווי פערוואונדערט. איהר שענהייט, איהר נאַאיוויטעט, איהר אונשולד, וועלכע האָט געשטראַהלט פון איהר יעדען געזיכטסצוג, פון איהר יעדע בעוועגונג, האָט איהם ווי בעצויבערט. ער האָט ערוואַרטעט צו בעגעגענען איינע פון די נאַכטפויגעל, מיט וועלכע ער איז געוועזן זעהר בעקאַנט, און האָט ערשטוינט געפינענדיג אַזאַ ריינעם וואונדערשעהנעם פערל אין די שמוציגע גאַסען פון נויאָרק.

— וואו וואוינט איהר? פון וואַנען קומט איהר? האָט ער שטיל געפרעגט.

זי האָט איהם דערצעהלט איהר לעבענסגעשיכטע און ער האָט איהר בעגלייט אַהיים. ער האָט בעטראַכט איהר קראַנקע מוטער. האָט איבערגעלאָזען עטליכע דאָלאַר און האָט צוגעזאָגט קומען מאָרגען ווידער.

יעדען טאָג פלעגט ער בעזוכען די שעהנע עלאַ. זיי האָבען איבערגעצויגען אין אַ שעהנע וואוינונג. דאָך די אַלטינקע מוטער האָט זיך ניט געקענט ערהאָלען פון איהר קראַנקהייט און איז אין גיכען געשטאָרבען.

עלאַ האָט געליעבט איהר איינציגען פריינד און רעטער. ער פלעגט איהר פערשאַפען די בעסטע פערגניגען, און זייער לעבען איז געווען די ערסטע צייט זעהר גליקליך.

אָבער פלוצלונג איז ער פערשוואונדען. עלאַ איז געבליבען אליין. זיינע פריינד האָבען איהר געזאָגט, דאָס ער איז מיט אַן אנדער פרוי אַוועק נאָך אייראָפּאַ. עלאַ האָט געהאַט אַ קינד. די נויט האָט ווידער אָנגעפאַנגען צו קלאַפּען אין טהיר.

וואָס זאָל זי טהאָן ווייטער? עלענד, אָרעם מיט אַ קינד אויף די הענד, פעראַכטעט פון דער מאָראַלישער געזעלשאַפט אַלס אַן אונמאָראַלישע פרוי, וואו זאָל זי געהן? צו וועמען זאָל זי זיך ווענדען.

עס איז איהר געבליבען נור איין מיטעל, נור איין אויסגאַנג. זי איז געווען נאָך יונג און שעהן. וויסטלינגע האָבען געקלאַפּט אין איהרע טהירען. זי וועט אָנפאַנגען צו האַנדלען מיט איהר שענהייט.

מיט פלוך, מיט האַס, מיט ברענענדען צאָרען האָט זי זיך אָבגעגעבען דעם שענדליכען האַנדעל. איהר געוויסען פלעגט איהר ניט געבען קיין רוה. איהר שענדליכער לעבען איז אימער געשטאַנען פאַר איהרע אויגען, זי פלעגט הערען די ציטערנדע שטימע פון איהר טויטע מוטער: עלאַ, וואָס האָסטו געטהאָן? עלאַ דיין שאַנד ברענט, ווי אַ העלעשער פייער אין מיין קבר און לאָזט מיר ניט רוהען!

אום צו פערטויבען אין זיך די גיפטיגע שטימע פון איהר קראַנקעם געוויסען האָט זי אָנגעהויבען צו טרינקען. זי האָט געטרונקען ביי טאָג און ביי נאַכט. איהר דינסט פלעגט איהר אָפט געפינען אויף'ן פאָדלאָגע בעטרונקען מיט אַ פערשוואָלענעם געזיכט.

— וואו זענען זיי? פלעגט זי פרעגען מיט אַ הייזעריגער שטימע. וואָרום קויפען זיי מיר ניט קיין וויין?

אין איין יאָהר איז זי געוואָרען אַלט און גרוי.

די מענער האָבען געוויכט פון איהר.

— וואָס אַנטלויפט איהר פון מיר? פלעגט זי שרייען מיט

אַ ביטערען שמייכעל. איהר אַליין האָט צוטרעטען די בלום און יעצט שפּייט איהר אויף איהם!

*
* *

— הוי, שלעפּ זיך! די באַמערקע האָט דערפּיהלט, ווי אַ שווערע האַנד דריקט איהר שולטער. זי האָט זיך אויפגעכאַפּט. נעגען איהר איז געשטאַנען אַ גרויסער פּאָליציימאַן. זי האָט זיך מיט שרעק אויפגעהובען און איז שנעל אַוועק ווייטער.

קוקענדיג אויף דיזע קלעגליכע פיגור איינגעוויקעלט אין שמוציגע טראַנטעס, — ווער וואָלט געגלויבט, אַז ערסט מיט אַ פּאָר יאָהר צוריק איז דאָס געוועזען אַ צאַרטעס, אונשולדיגעס קינד, אַ וואונדערשעהנע עלאַ, אַ רייצענדע בלום, וועלכע האָט געבליהט אויף דער ברוסט פון איהר טרייער מוטער? ווער וואָלט געגלויבט, אַז אויך דיזע שמוציגע באַמערקע האָט אַ מאָל געשיינט, ווי אַ פריהלינגס-זון, געליעבט און געטרוימט פון אַ העהרליכער צוקונפט?

וויפיל אַזעלכע געפאַלענע, צוטראָטענע „עלאַס” בלאָנדזשען אַרום אין די גאַסען פון ניוארק. געשענדעט פון יעדען אויסוואורף דער מענשהייט, פערוואָרפען מיט שמוץ און שטיינער פון דער „יונגער אַמעריקאַ”, געשלאָגען פון די בעוואַכער פון געזעץ און אָרדנונג?

און וויפיל יונגע קינדער מיט לאָקען, ווייך ווי זייד מיט וואַנגען, פריש ווי ראָזען, וועלכע לויפען נאָך פּאָרלויפיג אין שולע און שיינען מיט זייער נאַאיוויטעט און אונשולד, ערוואַרטעט דער שיקזאַל פון אַ עלאַ, דער שרעקליכער גורל פון אַ נויאָרקער באַמערקע!

דאָך גענוג! איך וויל דיך ניט, לעזער, בעלעסטיגען מעהר מיט אַזאַ נידעריגע פערזאָן, ווי אַ „באַמערקע”, איך וויל דיר נור בעטען, ווען דו געהסט דורך די גאַסען און בעגעגענסט אַ „באַמערקע”, וואַרף אויף איהר קיין שטיינער, דענק פון דער „עלאַ” און פרעג: ווער האָט די שולד?

װֶער אִיז שוּלְדִיג?

אַ שמאָלִינקעֶר צִימעֶר אויף אַ קלייַנעֶם הִילצעֶרנעֶם טִישעֶל
ברעֶנט, מִיט אַדוּנקעֶלעֶן פייַעֶר'ל, אַבלייַכעֶנעֶ לעֶמפּעֶל, נעֶבּעֶן
וואַנד שטעֶהט אַ בּעֶט, אויף וועֶלכעֶר עֶס לִיעגט אַ פרוי פוּן אַ יאָהר
25. אִיהר געֶזִיכט אִיז בּעֶדעֶקט מִיט אַ טוידטעֶ בּלאַסקייַט; אִיהרעֶ
שוואַרצעֶ אויגעֶן זעֶנעֶן אַיינגעֶפאַלעֶן אוּן בּלִיצעֶן מִיט פִיבּעֶר אוּן
אִינעֶרלִיכעֶ לייַדעֶן.
אויף'ן שמוּצִיגעֶן בּאָדעֶן לִיעגעֶן צוויי קִינדעֶר; אֵיין אִינגעֶלעֶ
פוּן אַ יאָהר 6 דעֶר אַנדעֶרעֶר פוּן אַ יאָהר 4; בּייַדעֶ זעֶנעֶן
פאַרשמִירט, דִי העֶמדלאַך שמוּצִיג אוּן צוּרִיסעֶן. זיי קרִיכעֶן אַרוּם
פוּן אֵיין ווִינקעֶל צוּם אַנדעֶרעֶן אוּן שלעֶפּעֶן מִיט זִיך אַרוּם אַ קלייַן
קעֶצעֶלעֶ, וועֶלכעֶ זיי האָבּעֶן געֶפאַנגעֶן אויף'ן הויף. זיי כאַפּעֶן
דִי קעֶצעֶלעֶ פאַר'ן קאָפּ אוּן פאַנגעֶן זִי אָן צוּ רייַסעֶן אוּן שטִיקעֶן.
דעֶר צִימעֶר פִילט זִיך אָן מִיט יאָמעֶרלִיכעֶ קוֹלוֹת פוּן דעֶם
אָרעֶמעֶן אָפּפעֶר.
פוּן צייַט צוּ צייַט הייבּט זִיך אויף דִי קראַנקעֶ פרוי פוּן אִיהר
בּעֶט אוּן גִיט אַ קוּק אויף דעֶם וואַנד־זייַגעֶר, וועֶלכעֶר העֶנגט
געֶגעֶן אִיהר בּעֶדעֶקט מִיט שפִינעֶן־געֶוועֶבּ. זִי עֶרוואַרטעֶט אִיהר
מאַן, וועֶלכעֶר אִיז נאָך גאַנץ פרִיה אַוועֶק זוּכעֶן אַרבּייַט. דִי
אוּהר צייַגט צעֶהן. דִי קלייַנעֶ קִינדעֶר האָבּעֶן זִיך אַיינגעֶמאַטעֶרט
אַרוּמשפִּילעֶנדִיג זִיך מִיט'ן קעֶצעֶל אוּן זעֶנעֶן געֶשמאַק אַיינגעֶ-
שלאָפעֶן, אַרוּמאַרמעֶנדִיג זִיך. עֶס אִיז געֶוועֶן אַרוּם 11 אוּהר, ווען

דער מאַן און פאָטער פון דיזע אָרעמע פאַמיליע איז אַהיים געקומען. דאָס איז געװעזען אַנ'אַרבײַטער פון אַ יאָהר 30. זײַן געזיכט האָט אויף זיך געטראָגען דעם אויסדרוק פון פערשטיקטע פערצוױיפלונג און געמאַכטע, קינסטליכע גלײַכגילטיגקײט. ער האָט אַראָבגעװאָרפען זײַן אַלטען צולעכערטען הוט אין אַ װינקעל, האָט געװאָרפען אַ שטומען קאַלטען בליק אויף זײַן פרוי און איז געבליבען זיצען בײַ דעם קלײַנעם טישעל. ער איז ניט צוגעגאַנ־גען צו דער קראַנקער, ער האָט װי בײַ זיך בעשלאָסען זיך ניט צו קימערן, װאָס פאַר שמערצען, װאָס פאַר יסורים איהם זאָלען יעצט ניט בעגעגענען.

די קראַנקע פרוי האָט מיט אויגען פול מיט טרערן איהם בעטראַכט פון איהר געלעגער, אָבער אויך זי האָט ניט געקענט קײַן װאָרט זאָגען; זי האָט געװאוסט, אַז זײַן האַרץ איז יעצט פול מיט גאַל, פול מיט גיפט; זי האָט געװאוסט, דאָס ער איז צובראָכען פון די ביטערע שטורמען, װאָס האָבען אײנס נאָך דאָס אַנדערע אַרײַנגעדרונגען אין זײער אָרעמען פאַמיליען לעבען. זי האָט געשװיגען.

עס זענען פאַרבײַ געגאַנגען עטליכע מינוטען פון שװערען שװײַגען.

— ראָבערט! ראָבערט! האָט זיך געהערט די שװאַכע ציטערענדע שטימע פון דער קראַנקער פרוי.

דער אונגליקליכער איז געזעסען זײַן געזיכט פערדעקט מיט בײדע הענד און האָט זיך ניט גערירט פון אָרט.

— ראָבערט, קום אַהער! זעה, װי איך בין קראַנק, איך פיהל מיך אַזוי שלעכט, אַזוי שלעכט! — די שטימע פון דער עלענ־דער האָט געקלונגען מיט טרערען און טיעפע, דריקענדע שמערצען. ער איז געזעסען, װי פריהער, זײַן געזיכט פערדעקט, זײַן קאָפּ אנגעשפּאַרט אָן די שװאַרצע פערהאָרעװעטע הענד.

עס זענען װידער פאַרבײַגעגאַנגען אַ פּאָר מינוטען. ענדליך האָט ראָבערט אויפגעהובען זײַן קאָפּ. זײַן געזיכט איז געװען נאַס פון טרערען.

ער איז צוגעגאַנגען צו דער קראַנקער, האָט צוגעדריקט

זײַנע ליפּען צו איהרע און אַ װילדער געװײן האָט זיך אַרױסגעריסען
פון בײדע צובראָכענע הערצער . . .

— נײן ! נײן ! איך קען דאָס װײַטער ניט איבערטראָגען !
האָט ער אױסגעשריען , אַרױסרײַסענדיג זיך פון איהרע אָרעמס ,
אונזער לעבען איז ערגער װי דער טױדט ! דיזע פינסטערע
שטוב , דיזע פערהונגערטע , אָרעמע קינדער . און דו ,
װעלכע ביזט געװעזען נאָך ניט לאַנג אַזױ יונג , אַזױ פול מיט
בליהענדער געזונדהײט , דו ליגסט יעצט אַלט , בלאַס , צובראָכען ,
צוטרעטען פון דעם ביטערען עװיגען לײַדען , — פון נױט הונגער
און שאַנד ! איך בין געװעזען דײַן מערדער ! צו װאָס האָב איך ,
אַ שקלאַף , אָהן אַ הײם , אָהן אַ נאָמען , אַװעקגענומען דיר פון
דײַן הײם , פון דײַנע פרײַנד און עלטערן , אַװעקגענומען אױף
אַ לעבען פון אונענדליכע לײַדען , ערנידערונגען , בעטלערײַ ? . . .
ליעבע ? . . . יאַ , איך האָב דיך געליעבט ; געליעבט , װי פיעללײַכט
טױזענדע ניט אָרימע שקלאַפען , זאָנדערן רײַכע פערשקלאַפער
קענען ניט ליעבען . איך האָב דיך געליעבט ! אָבער װאָס פיר
אַ רעכט האָט אַ שקלאַף צו ליעבען ? אַ שקלאַף דאַרף נור ליעבען
זײַן קײט , זײַן מײַסטער . ער דאַרף נור קושען דעם בײַטש פון
שקלאַפענהענדלער , אָבער ניט דעם מונד פון אַ געליעבטע .
טהײַערע מײַנע ! איך האָב דיך אונגליקליך געמאַכט . און יעצט ,
יעצט דאַרפסטו ברענגען נאָך אַן'אונגליקליכען װעזען אױף דער
װעלט ! װאָס װעט פון איהם װערען ? װאָס װעט װערען פון אונז ?
און פון אונזערע קלײנע , אונשולדיגע קינדער ? . . .

— נײן ! איך קען דאָס װײַטער ניט אױסהאַלטען !

— אָה , װי אונגליקליך , װי שרעקליך אונגליקליך בין
איך ! מײַנע געהירן ברענען , עס רײַסט מיר אױף שטיקער מײַן
ברוסט . איך מוז אַנטלױפען . . . אַנטלױפען , װײַט װײַט פון דער
װעלט !

ער האָט געכאַפּט זײַן הוט און איז , װי אַ װאַהנזינגער ,
אַרױסגעלאָפען פון צימער .

*

* *

מיט האלב פערשלאָסענע אויגען, ווייס ווי א מאַרמאָרשטיין, איז געלעגען די קראַנקע אויף איהר בעט. פון צייט צו צייט האָבען זיך טיפע קרעכצען אַרויסגעריסען פון איהר ברוסט, און דער אויסדרוק פון טיפע שמערצען האָט בעדעקט איהר בלאַסעס געזיכט.

ענדליך, האָט זי זיך מיט גרויס אָנשטרענגונגען אויפגעהויבען פון בעט און זיך האַלטענדיג מיט די הענד פאַר די ווענטלאַך איז זי צוגעגאַנגען צו די שלאָפענדע קינדער. זי האָט זיך אָנגעבייגען צו דעם עלטערן אינגעלע. האָט איהם געקושט מיט טרערען און אויפגעוועקט.

דאָס קינד האָט געעפענט פערוואונדערט די אויגען.

— אַלבערט! טו זיך אָן שנעל, און געה אַריבער צו דיין טאַנטע! זאָג איהר זי זאָל באלד אַהער קומען.

דער אינגעלע האָט שטום אָנגעקוקט זיין בלאַסע מוטער; ער האָט זי ניט באלד דערקענט. אַזוי האָבען די שמערצען אומגעענדערט איהר געזיכט אין דיזע קריטישע מאָמענטען. ענדליך האָט ער פאָרזיכטיג אַרויסגעשלעפט זיינע הענטלאַך פון אונטערן קעפּעל פון זיין שלאָפענדען חבר און מיט זיי אַרומגעכאַפּט זיין אָרעמע מוטער.

—- מאַמאַ, וואָס איז דיר? האָט ער געפרעגט, צופּרעסענדיג זיך צו איהר ברוסט. — „געה, אַלבערט שנעל און רוף די טאַנטע אַהער! איך בין זעהר קראַנק“.

דאָס קינד האָט שנעל אָנגעטהאָן זיין אָרעמען רעקעל, אַרויפגערוקט אויף'ן קאָפּ זיין שלאַפקע און איז אַוועק רופען זיין „טאַנטע“.

2 אוהר ביי נאַכט. דאָס קליינע טישעל, אויף וועלכען עס ברענט דאָס בלעכענע לעמפּעל, איז צוגערוקט נעהנטער צום בעט. נעבען די קראַנקע זיצט די „טאַנטע“, א יונגע פרוי וועלכע

האָט ניט לאַנג אויסגעשטודירט אויף אַקושערקע. זי זיצט און ערוואַרטעט דאָס נייע אונגליקליכע וועזען, וועלכע דאַרף יעצט ערשיינען אויף דער וועלט!

די צוויי קליינע קינדער שלאָפען ניט, זיי שטעהען נעבען דער טאַנטע און האַלטען זיך פאַר איהר קלייד. זי האָט זיי צוגעזאָגט היינט ביי נאַכט אַ נייע שוועסטערל און זיי ערוואַרטען זי מיט אונגעדולד. פול מיט נייגעריגקייט זענען זייערע קינדערשע אייגעלאַך וועלכע קוקען פראַגענד אויף דער „טאַנטע".

די קריטישע מאָמענטען קומען אַלץ נעהענטער. עס הערן זיך טיעפע קרעכצען, וועלכע געהן איבער אין פערצווייפעלטע געשרייען. די טאַנטע האָט אַוועקגעפיהרט די קינדער אָן אַזייט. זיי האַלטען זיך פעסט פאַר די הענטלאַך און ציטערען, הערענדיג די געשרייען פון זייער אָרעמע מוטער.

עס זענען פאָראיבער עטליכע מינוטען... עס האָט זיך דערהערט דער צאַפּעלדיגער געשריי פון אַ נייגעבאָרענעס קינד. דער נייגעבאָרענער פראָלעטאַריער האָט אַריינגעטראָטען אין אונזער וועלט, אַריינגעטראָטען מיט אַ געשריי, וועלכער וועט זיך פיליייכט ניט שטילען, ביז אין זיין פינסטערן קבר.

די צוויי קינדער האָבען זיך אַ וואָרף געטאָהן גלייך צום בעט. זיי האָבען דערקענט די שטימע פון זייער נייגעבאָרענער שוועסטערל.

פּלוצלונג האָט זיך דערהערט אַ קלאַפּעריי אין טהיר. ניט וואַרטענדיג אויף אַנ'אַנטוואָרט, האָט זיך אין צימער אַריינגעבראָכען אַ מאַן, פון אונטער זיינע צוזאַמענגעקנייטשטע ברעמען האָבען געבליצט אויגען, פול מיט ווילדען וואַהנזין; זיינע האָר זענען געווען צו־וואָרפען; זיינע קליידער צוריסען, ווי אין אַ שווערען שטרייט. זיינע פינגער צוזאַמענגעפרעסט אין פויסטען, פונקט, ווי ער האָט זיך צוגעגרייט עמיצען צו צערשמעטערען, צו פערניכטען.

דאָס איז געוועזן ראָבערט.

די קראַנקע געווינערין האָט פערדעקט איהר געזיכט מיט ציטערענדע הענד און האָט ביטער געוויינט. ביידע קינדער

האָבּען זיך צוגעדריקט צו דער טאַנטע, וועלכע איז געווען יעצט אַליין בלאַס און פערלאָרען. נור דאָס נייַגעבּאָרענע קינד האָט גלייַכגילטיג געקוקט מיט זיינע ליכטיגע אייגעלאַך אויף דיזע פינסטערע וועלט, וואוהין ער איז געקומען, ווי אַ ניט געבּעטענער גאַסט.

ראָבּערט איז געשטאַנען אין מיט'ן צימער און האָט מיט ווילד בליצענדע אויגען בּעטראַכט וואָס עס טהוט זיך אַרום איהם, אַזוי ווי ער וואָלט געוואָלט זיך עטוואָס עראינערן, אין דיזען מאָמענט האָט זיך דערהערט דאָס געשריי פון דעם נייַגעבּאָרענעם. דיזער געשריי האָט געמאַכט אַ פירכטערליכען איינדרוק אויף איהם. פון זיינע אויגען האָט אויסגעבּראָכען אַ וואַהנזיניגער פייער; ער האָט ווילד אויסגעשטרעקט זיין פויסט; זיינע ציינער האָבּען געקלאַפּט איינס אָן דעם אַנדערן; ווייסער שוים האָט זיך בּאַוויזען אויף זיין אויסגעקרימטען מויל.

— ניין, ער דאַרף ניט לעבּען! ער טאָר ניט לעבּען! ווידער אַ שקלאַף, ווידער אַ בּעטלער, ווידער הונגער, ער־נידערונגען, טרערן, פלוך און שאַנד! ניין, לאָזט מיך איהם דערווערגען! לאָזט מיך איהם טויטען מיט מיינע אייגענע הענד!

ער האָט זיך אַ וואָרפגעטהאָן צום בּעט און זיינע ציטערענדע הענד האָבּען געזוכט דאָס אונשולדיגע קינד.

אַ שרעקליכער קאַמפף איז ענטשטאַנען.

די קראַנקע פרוי האָט פערגעסען איהר שוואַכהייט. זי האָט ווי אַ פערוואונדעטע טיגערין פערטהיידיגט איהר קינד.

דער וואַהנזיניגער האָט אַלץ מיט מעהר ווילדהייט אַטאַקירט די עלענדע מוטער. אַ וואַהנזיניגער פייער האָט געשפריצט פון זיינע בליצענדע אויגען.

די אויף טוידט ערשראָקענע טאַנטע איז מיט בּיידע קינ־דער, וועלכע האָבּען געוויינט און געציטערט, אַרויסגעלאָפען פון צימער: זי האָט גערופען נאָך הילפע.

די נאַכט איז געווען אַ קאַלטע אַ שטורמישע. אַלעס איז געווען בּעדעקט מיט געדיכטע פינסטערניש.

— העלפט! העלפט! האָט געשריען די ערשראָקענע,

אָבער איהרע ווערטער זענען געווען פערהילכט פון ווינד און זענען אָהן אַנ'אַנטוואָרט פערשטאָרבען אין דער לופט.

איינינע מינוט שפּעטער איז די טאַנטע מיט עטליכע מענשען געקומען צוריק אין צימער.

אָבער עס איז געווען שוין צו שפּעט.

די קליינע בלעכענע לעמפּעל האָט געוואָרפען איהר דונקלעס ליכט אויף אַ שרעקליכעס, גרויזאַמעס בילד.

אויף דעם שמוציגען באָדען איז געלעגען אַ פרוי. איהרע האָר צוזאַמענגעוואָרפען, איהר העמד צוריסען, ווי אין אַ פערצווייפעל-טען קאַמפף, איהר געזיכט וואַר בעדעקט מיט דעם בלויען קאָליר פון אַ דערשטיקטע; זי האָט נאָך אויף זיך געטראָגען דעם אויסדרוק פון פירכטערליכע יסורים, און אונפערגעבליכע ראַכע... אויף איהר ברוסט איז געלעגען דאָס גייגעבאָרענע קינד, קאַלט און טוידט ווי זיין מוטער...

דער וואַהנזיניגער מערדער איז געשטאַנען אַרונטער-געלאָזען זיין קאָפּ און האָט געקוקט אויף זיינע אָפּפער, אַ טייוועלשער שמייכעל האָט געשפּיעלט אויף זיין פאַרקרימטען מויל.

— יעצט זייט איהר גליקליך! איך האָב אייך בעפרייט, איך האָב אייך געראַטעוועט! האָט ער געשריען מיט אַ הייזעריגער שטימע און האָט געלאַכט מיט דעם ווילדען געלעכטער פון אַ וואַהנזיניגען.

דֶער פֶּערְבְּרֶעכֶער.

אִין טורמע פון אַהייאָ האָט מען דעם לעצטען זומער געבּראַכט אַ יונגען פערבּרעכער, וועלכער וואַר בּעשולדיגט אין מאָרד און פעראורטהיילט צום טויט. די טויט שטראָף איז געוועזען אָבּגעלעגט אויף עטליכע וואָכען. דער אַדוואָקאַט פון דעם אָנגעקלאָגטען האָט נאָך געהאָפט צו רעטען דעם יונגען פערבּרעכער פון גאַלגאַן, ער האָט זיך געווענדעט צום גאָווערנער מיט אַ בּיטע פאַר בּעגנאַדיגונג.

דער פערבּרעכער זעלבּסט האָט וועניג געהאָפט אויף בּעגנאַדיגונג און האָט רוהיג ערוואַרטעט דעם טאָג פון זיינע לעצטע ליידען. ער איז געוועזען אַ יונגער מאַן פון אַ יאָהר 28 מיט אַן'עדעלעם סימפּאַטישעם געזיכט, מיט אַ ווייכע שטימע און גרויסע בּלויע אויגען. קוקענדיג אויף זיין נאָבּלעם געזיכט, האָט זיך גאָר ניט געגלויבּט, אַז דאָס זאָל זיין אַ געזיכט פון אַ מערדער. דער אויפזעהער פון טורמע, אַן'אַלטער וויים־גרויער מאַן, האָט פון דעם ערשטען בּליק געפיהלט אַ טיפע סימפּאַטי צו דיזען יונגען פערבּרעכער; ער פלעגט יעדען מאָרגען איהם בּעגריסען און פריינדליך מיט איהם שפּרעכען.

עס איז געוועזען 11 אוהר בּיי נאַכט. איינינע אויפזעהער האָבּען געשמאַק געדרעמעלט אויף זייערע פּאָסטען; איינינע האָבּען געטרונקען וויין או געשפּיעלט אין קאָרטען מיט די רייכע

אַרעסטאַנטין, דער אַלטער אויפזעהער איז צוגעגאַנגען צו זיין יונגען פריינד, וועלכער איז נאך ניט געשלאָפען און האָט געזעהן אַ טעגליכע ציַיטונג.

— זאָג מיר, יונגערמאַן, איז דאָס וואַהר, דאָס דו האָסט בעגאַנגען אַ מאָרד? האָט איהם געפרעגט מיט דעם טאָן פון אַן'אַלטען פאָטער דער אויפזעהער, עס גלויבט זיך גאָר ניט, דאָס דו מיט דיין גוטען געזיכט, מיט דיין בעשיידענעם האַראַקטער זאָלסט בעגעהן אַ מאָרד.

דער יונגער פערברעכער האָט מיט אַ ביטערען שמייכעל אָנגעקוקט דעם אַלטען אויפזעהער.

— יאַ, איך בין ניט בעשאַפען געוועזען צו זיין אַ מערדער, דאָך בין איך בעגאַנגען אַ מאָרד. יאַ, עס איז וואַהר, דאָס איך האָב איהם ערמאָרדעט, וויַיל איך האָב זעלבסט געוואָלט לעבען.

— אַלזאָ, ניט צוליב געלד? האָט ווי מיט אַ פונק פון האָפנונג אַ פרעג געטהאָן דער אַלטער.

— יאַ, צוליב געלד, מיין פריינד, אָבער איז דען ניט געלד אויך לעבען? געלד איז אַלעס: לעבען, ליבע, גליק, פערגניגען, זעליגקייט, — אַלעס, אַלעס קריגט מען פאַר געלד, און איך האָב געוואָלט לעבען! דער דורשט נאָך לעבען און געניסען אין מיר איז געוועזען זעהר שטאַרק; איך האָב געטרוימט פון דער לאַבענדער, גלענצענדער זון; איך האָב געטרוימט פון ערקוויקענדען וויין, וועלכער פינקעלט אין גאָלדענע בעכערס; איך האָב געטרוימט פון רייצענדע פרויען, וועלכע ליבען נור פיר געלד; מיין יעדער אֵבֶר האָט געדורשטעט נאָך לעבען און געניסען, אָבער ווי אַזוי איז עס מעגליך צו געניסען דאָס לעבען פיר אַזאַ אָרעמען שקלאַף, ווי איך? אַ שמוציגע וואָהנונג. שמוציגע קליידער, טרוקענעם ברויט, דאָס איז געוועזען מיין לעבען.

— מיט עטליכע מאָנאַט צוריק, האָב איך געפונען אַרבייט ביי אַן'אַלטען גוט בעזיצער. ער האָט מיר געגעבען אַ בעשעפטיגונג אויף דעם פרייַען פעלד, און די ערשטע ציַיט בין איך צופרידען געוועזען מיט מיין אַרבייט. איך ליעב די נאַטור:

די גערדיכטע וועלדער ארום האבען מיר אימער גערופען אין זייער קיהלען שאטען.

— אבער מיין צופרידענהייט האט ניט לאנג געדויערט. אמאל שפעט ביי נאכט בין איך געלעגען אויף מיין בעטעל אין מיין קליינעם צימער, עס האט זיך מיר ניט געשלאפען די נאכט. פערשידענע בילדער פון דער פערגאנגענהייט האבען זיך ארומגעטראגען אין מיין קאפ. פלוצלונג האב איך דערהערט א קלאנג, עפעס ווי דער קלאנג פון גאלדענע מטבעות... איך האב זיך אויפגעזעצט אויף מיין בעט, האב זיך צוגעהערט. דער קלאנג האט זיך ווידערהאלט. יעצט האב איך בעמערקט אז ער קומט פון דעם צווייטען צימער, וואס איז געווען פון מיינעם אבגעטהיילט מיט א דינער הילצערנער ווענטעל. איך האב זיך פארזיכטיג געשטעלט אויף מיין בעטעל, פון ווען איך האב געקענט איבער דער וואנט זעהן אלעס, וואס עס טהוט זיך אין צווייטען צימער, דער אלטער גוט בעזיצער איז געזעסען לעבען א טיש, אויף וועלכען עס האבען געפינקעלט קופעס פון גאלדענע מטבעות. דער לאמפ האט געווארפען זיין ליכט אויף דעם גאלדענעם אוצר און דער גאנצער טיש האט געבלישטשעט, ווי א גאלדענער מעער. איך האב ניט געקענט אבריסען מיינע אויגען פון דעם שיינענדען גאלד. איך האב געזעהן, ווי דער גוט־בעזיצער האט איבערגעצעהלט דאס גאלד, אריינגעשאטען עס אין א לעדערנעם זעקעל, און האט איהם בעהאלטען אונטער זיין מאטראץ.

איך האב ניט געקענט א גאנצע נאכט שלאפען; פאר מיינע אויגען האבען געברענט די גאלדענע מטבעות.

— אה! ווען איך זאל נור האבען דאס געלד, ווי גליקליך איך וואלט געלעבט! איך וואלט מעהר ניט געדארפט ארבייטען אונטער דער ברענענדער זון, איך וואלט גענאסען אלעם... אלע פערגניגען פון לעבען.

און דער וואהנזיניגער דורשט נאך לעבען, האט זיך ווידער צופלאקערט אין מיין יונגער ברוסט. אויף מארגען האב איך בעשלאסען אריינ׳גנב׳ענען זיך ביי נאכט אין דעם פארמערס צימער

אין אַרויס שלעפּען דאָס געלד פון אונטער דעם מאַטראַץ, איך האָב געגלויבט, אַז עס וועט זיך מיר איינגעבען, אַז דער פאַרמער זאָל ניט הערען, ווי איך וועל אַרויסשלעפּען פון אונטער זײַן מאַטראַץ דעם לעדערנעם זעקעל מיט געלד.

— עס איז געקומען די שרעקליכע נאַכט. איך בין אַוועק אין מײַן צימער און האָב זיך געלעגט אין מײַן בעטעל.

— „איך וויל בעגעהן אַ פערברעכען" האָב איך זיך געקלערט, „אָבער איך וועל לעבען ווי די רײַכע! איך וועל גלענצען אין לוקסוס, איך וועל לעבען און ליבען, און אויך מײַן אַלטינקע מוטער וועל איך העלפען און זי וועט זיך ניט דאַרפען מעהר פּלאָגען און הונגערען. וואָס טויג דעם אַלטען פאַרמער דאָס געלד? וועט ער דען געניסען דאָס לעבען, ווי איך? איז ניט גענוג פאַר איהם די פאַרם אַליין?"

איך האָב אַ בליק געטהאן אויף מײַן זייגער — שוין נאָך דרײַ, און האָב זיך צוגעהערט! אַלעס איז געווען שטיל, אַלעס האָט טיעף געשלאָפען. אַטהעמלאָז האָב איך זיך געשטעלט אויף מײַן בעטעל. איך האָב זיך שטיל אַרויפגעדראַפּעט אויף'ן ווענטעל, וועלכע האָט צוטהײַלט אונזערע צימער און האָב זיך אַראָבגעלאָזען אין דעם גוט בעזיצערס צימער, שטעלענדיג זיך מיט די פיס אויף אַ ווייכער סאָפאַ, וועלכע איז געשטאַנען בײַ דער וואַנד גראַדע געגען זײַן געלעגער.

— דער גוט בעזיצער איז געשלאָפען. אויף אַ טיש, וועלכער איז געשטאַנען לעבען זײַן בעט, איז געלעגען אַ רעוואָלווער. איך בין געבליבען שטעהן אַ ווײַלע, איך האָב אַרונטערגענומען דעם רעוואָלווער פון טיש און אַוועקגעלעגט איהם אויף דער סאָפאַ, נאַכהער האָב איך שטיל אויפגעהויבען דעם טיש און איבערגעטראָגען איהם צום פענסטער, אום איך זאָל האָבען די מעגליכקייט פרײַ צוצוקומען צום בעט. איך האָב זיך אַטעמלאָז געשטעלט אויף די קניע נעבען בעט און שטילערהייט אָנגעפאַנגען אונטער־צורוקען מײַן האַנד אונטער דעם מאַטראַץ, איך האָב געפיהלט ווי מײַן האַנד האָט שוין דערגרייכט דעם לעדערנעם זעקעל...

עס איז געקומען דער קריטישער מאָמענט.

— וועט זיך דער אַלטער אויפכאַפּען אָדער נײן ?
איך האָב מיט מײַנע פינגער שטאַרק צונויפגעדריקט דאָס לעדער. איך האָב געפיהלט דאָס געלד און האָב עס געשלעפּט צו זיך. ענדליך האָב איך דאָס געלד געהאַט אין מײַנע הענד, אָבער אין דיזעם מאָמענט האָט זיך מיר אויסגעדאַכט, אַז דער אַלטער האָט געעפענט זײַנע אויגען . . . איך האָב אַ ציטער געטאָהן מיט מײַן גאַנצען קערפּער, דאָס געלד איז אַרויסגעפאַלען פון מײַנע הענד און מיט אַ קלאַנג זיך צו שאָטען, ווי ברענענדע פונקען איבער׳ן באָדען . . . דער אַלטער איז אויפגעשפּרונגען, ווי אַ פערוואונדעטער לייב און האָט מיך מיט אַ ווילדען געשרײַ געכאַפּט פאַר׳ן האַלז און אָנגעפאַנגען צו ווערגען. דער טויט האָט מיך שוין בעריהרט מיט זײַנע אײַז קאַלטע פינגער. איך האָב דערזעהן דעם רעוואָלווער, וועלכער איז געלעגען לעבען מיר אויף דער סאָפאַ, איך האָב אים אַ כאַפּ געטהאָן און אויסגעשאָסען אין דעם אַלטען. ער האָט אויף מיר געוואָרפען אַ שרעקליכען בליק און איז געפאַלען . . .

וואָס ווײַטער איז געווען, געדענק איך ניט. ווען איך בין געקומען צו זיך, בין איך געלעגען אין אַ פינסטערן צעל, די הענד געשמיט אין קייטען.

דער אויפזעהער האָט מיט טרויעריגען בעדויערן אויסגעהערט די געשיכטע פון דעם יונגען פאַרברעכער.

— יונגער מאַן, האָט ער ענדליך געזאָגט איך האָב שוין פיעל, זעהר פיעל פערברעכער געזעהן אין מײַן לעבען און דאָך, איך ווייס ניט, וואַרום צו קיינעם האָב איך ניט געפיהלט אַזאַ סימפּאַטיע, ווי צו דיר, נאָך יעצט גלויבט זיך מיר ניט, אַז דאָס געזעץ קען טייטען אַזעלכע יונגע לײַט, ווי דו. דײַן גאַנצער פערברעכען איז געווען דאָס דו האָסט געוואָלט לעבען; יאַ, זוער וויל דאָס ניט לעבען? איך בין שוין אַלט און גרוי, איך האָב שוין איינ־קלעך און דאָך ווילט זיך נאָך לעבען. יאַ, לעבען, לעבען!

*

* *

עס איז אַוועק נאָך אַ פּאָר וואָכען. דער גאָיוערנער האָט בעשטעטיגט דעם טויט־אורטהייל. עס איז געבליבען 2 טעג צו דער שרעקליכער שטונדע, ווען דער גענעראַל האָט געדאַרפט מאַכען אַ ענדע צו דעם יונגען טרויעריגען לעבען פון דעם פאַרברעכער.

דער צום טויט פערארורטהיילטער איז געזעסען רוהיג אין זיין צעל און האָט געלעזען אַ צייטונג, דער אַלטער אויפזעהער, זיין איינציגער פריינד, איז צוגעגאַנגען צו זיינע אייזערנע גראַטעס.

— דאַניעל. אַ פרוי וויל דיך זעהען;

דער פערארורטהיילטער איז ווי ערשראָקען אויפגעשפּרונגען פון זיין בעטעל.

— אַ פרוי? ווער איז זי? וואָס וויל זי?

— זי זאָגט, זי איז דיין מוטער, האָט דער אויפזעהער געענטפערט.

— מיין מוטער! דאָס קען ניט זיין... איך האָב קיין מוטער, איך ווייס פון קיין מוטער!

די ברוסט פון דעם יונגען פערברעכער האָט געבעבט ווי פון אינערליכען קאַמפּף.

— רופט זי אַהער! האָט ער ענדליך אויסגעשריען און האָט זיך אַרונטערגעלאָזט אויף זיין בעטעל.

צו זיין צעל איז צוגעקומען אַ פרוי פון אַ יאָהר 55, געקליידעט אין שוואַרצען, איהר געזיכט איז געווען זעהר בלאַס, אָבער אויך שעהן און עדעל.

— דאַניעל, מיין זוהן! מיין אונגליקליכער זוהן! האָט זי אויסגעשריען מיט טרערען און האָט אויסגעשטרעקט איהרע הענד דורך די אייזערנע גראַטעס.

דער יונגער פערברעכער איז קאַלט און רוהיג געשטאַנען נעגען דער פרוי.

— איהר האָט אַ טעות, ווערטהעָ פרוי, איך בּין ניט אייעָר זוהן, איהר זעַט ניט מײַן מוטעָר, מײַן מוטעָר איז לאַנג טויט...

די פרוי האָט געגעבעָן אַ געשריי און איז געבליבּעָן שטעהן, אַרײַנקוקענדיג מיט שרעָק אין זײַנעָ קאַלטעָ רוהיגעָ אויגעָן.

— דאַניעָל! דאַניעָל! דו ווילסט מיך אָבּנאַרעָן. ניין, דו בּיסט מײַן קינד, מײַן האַרץ! דאָניעָל, דערקעָנסטו ניט דײַן מוטעָר, וועָלכעָ האָט דיר אַזוי ליעב געהאַט? אָה, ניין, קום צו מיר! לאָז מיר צודריקעָן דיר צום לעָצטעָן מאָל צו מײַן בּרוסט! אָה, מײַן קינד, מײַן לעָבּעָן! וואָס שווײַגסטו? — איז דאָס מעָגליך? האָב איך ווירקליך געהאַט אַ אירטהום?!

— איך זאָג אײַך נאָך אַ מאָל, ווערטהעָ פרוי, אַז איך קעָן אײַך ניט.

— הייסטו ניט ב.., דאַניעָל?

— יאַ, איך הייס אַזוי, אָבּעָר דאָס איז ניט מײַן ריכטיגעָר נאָמעָן, דאָס איז דעָר נאָמעָן פון מײַנעָם אַ קאַמעָראַד, וועָלכעָר איז פּילײַכט אײַעָר זוהן, אָבּעָר ער איז קיין פערבּרעָכעָר, אײַעָר זוהן איז קיין מעָרדעָר; ער איז ערגעָץ אין דעָר וועָלט און איהר וועָט איהם נאָך זעהן. — איך בּעָט אײַך, ווערטהעָ פרוי, בּערוהיגט זיך, איך בּין ניט אײַעָר זוהן, געהט רוהיג צו הויז און דאַנקט אײַעָר שיקזאַל, דאָס אײַעָר זוהן איז ניט קיין מעָרדעָר, ווי איך.

די אָרימעָ פרוי, האָט אויפמעָרקזאַם זיך אײַנגעָהעָרט אין זײַן יעָדעָר וואָרט.

— אָה, דאָס איז זײַן שטימעָ, איך פיהל, אַז דאָס איז ער.

— דאַניעָל! בּעגעה ניט דעָם שרעָקליכסטעָן פון אַלעָ פערבּרעָכעָן: שטויס ניט אָב פון זיך דײַן מוטעָר, ווען דו בּיסט אַזוי עָלעָנד און אַזוי אונגליקליך!

דאַניעָל איז געָשטאַנעָן אין זײַן צעל זעָהר בּלאַס, אָבּער קאַלט און רוהיג.

— ווערטהע פרוי, איך בעדויער איך, אבער איך קען איך ניט העלפען. ווען איך זאל האבען א מוטער, וואלט איך זי יעצט מיט פרייד עמפפאנגען, אבער איך שווער איך ביי מיין ליעבע מוטער, אז איך דער מערדער, דער פערברעכער בין ניט אייער זוהן; אייער זוהן איז ניט פעהיג צו ווערען א פער-ברעכער. גלויבט מיר, איהר האט א טעות!

די פרוי האט נאך א מאל אנגעקוקט איהם מיט איהר שארפען בליק.

— דאך... פיליכט איז ער געריבט... איך האב איהם שוין 10 יאהר ניט געזעהן. עס איז אונמעגליך מיין זוהן זאל זיין אזוי פרעמד צו מיר.

— איהר זאגט, איהר האט געקענט מיין דאניעל, האט זי זיך ווידער געווענדעט צו איהם, געדענקט איהר פיליכט זיין אדרעסע?

— ניין, איך געדענק ניט, איך ווייס נור, דאס ער האט מיר געזאגט, ער וועט אין גיכען שרייבען צו זיין מוטער.

— האט ער עס ווירקליך איך געזאגט? אה, ענטשולדיגען זי מיר. דאך איהר קוקט זא עהנליך אויס ווי מיין זוהן!

די פרוי האט זיך נאך א מאהל ענטשולדיגט און האט פערלאזען דעם קערקער.

דאניעל האט איהר נאכגעקוקט א ווילע און איז ווי בעוואוסט-לאז געפאלען אויף זיין בעטעל.

*

* *

— איך דענק, דיזע פרוי איז פעריקט! האט שפעטער אזאג געטאן דער גוטער, אלטער אויפזעהער צו זיין ליבלינג.

— ניין, ניין, פריינד! דיזע פרוי איז גאנץ קלאר, זי איז ווירקליך מיין מוטער!

— דיין מוטער! האט אויסגעשריען דער אויפזעהער און דו האסט געקענט...

— ווארט, ווארט, ניט אורטהייל מיר, מיין אלטער פריינד! האט איהם איבערגעשלאגען דאניעל.

— איך האב איהר ניט געזעהן שוין 10 יאהר, דאך האב איך אימער געדענקט פון איהר און האב אימער געהאפט איהר צו רעטען פון נויט און עלענד, איך האב אימער געדענקט פון איהר עדעלע, ליעבענדע זעעלע; דאך מיין לעבען איז רואינירט, איך בין יעצט א פערברעכער, א שענדליכער מערדער, און אין דיעזען מאמענט קומט זי, מיין עדעלע מוטער, צו מיר... איך האב זיך ניט געקענט בעשליסען אויף דיעזען שרעקליכען טויט־שטאס. איך האב ניט געקענט מיט מיינע בלוטיגע הענד ארום־ארמען דיעזע אונשולדיגע, נאבלע פרוי... איך האב בעשלאסען ניט דערקענען זיך צו איהר. עס איז שוין 10 יאהר, האב איך געקלערט, זייט מיר האבען זיך ניט געזעהן. פון איין אונשולדיגען קינד האב איך זיך פערוואנדעלט אין א מערדער. זי וועט מיך פיליייכט ניט דערקענען און איך וועל זי רעטען פון שאנד, פון שרעקליכע ליידען צו זעהן איהר קינד אוף דעם גאלגען.

אה, גוטער אלטער פריינד! ווען דו זאלסט וויסען, ווי שווער, ווי אונערטרעגליך זענען מיר געווען דיעזע מאמענטען, ווען זי האט, אויסגעשטרעקט צו מיר איהרע ווייסע ציטערענדע הענד; ווען זי האט מיר גערופען אין איהרע ארעמס! אין די ארעמס פון א ליעבענדע מוטער! אך, נימאנד אין דער וועלט האט מיך אזוי געליעבט, ווי מיין מוטער! פיעלע פרויען האבען מיך געליעבט, אבער דאס איז געווען די ליעבע פאר געלד, די ליעבע פאר שענהייט, די ליעבע פאר ערפאלג אין דער געזעלשאפט, אבער מיין מוטער האט מיך געליעבט אויך דאן, ווען איך בין געווען ארעם, שמוציג; ווען די געזעלשאפט האט מיך פערווארפען מיט שמוץ און שטיינער, אה, ווי שרעקליך האט מיין הארץ געקלאפט! וואס פאר אן'אונגעהייערן קאמפף האב איך געקעמפפט זעהענדיג פיר מיר די נאבעלע געשטאלט פון מיין מוטער, הערענדיג איהר שטימע און אבקעהרענדיג זיך פון איהר ווי א פרעמדער; זאגען איהר, איך קען דיך ניט!... און ווען! אין דער צייט, ווען

איך שטעה אויף דעם שוועל פון גאלגען, אליין, אָהן אַ פריינד, פערדאַמט אַלס איין מערדער!

דאָך, ניין! בעסער זיין עלענד אליין אין די לעצטע מינוטען, ניט האָבען קיין איינציגעס וועזען, וועלכע זאָל מיט מיטלייד, מיט אַ מענשליכע טרער בעגלייטען מיין יוגענד צום שרעקליכען טויט, בעסער אַן'עלענדער טויט, אַלס צורייסען דאָס ליעבענדע, עלענדע האַרץ פון אַנ'אונשולדיגער פרוי, פון אַנ'אונגליקליכע מוטער! אַלטער פריינד, פאַרגיב מיר מיין לעצטען פערברעכען!

דער אַלטער אויפזעהער איז געשטאַנען ביי דער אייזערנע גראַטע און האָט געוויינט, ווי אַ קינד. ער איז מעהר ניט געוועזען דער קאַלטער פערשטיינערטער דיענער פון דער קערקער־רעגירונג און דיסציפלין. אין זיין האַרצען האָבען אויפגעוואַכט די ערינערונגען פון זיין איינענער יוגענד, פון זיין אַלטינקע מוטער, וועלכע האָט איהם אַ מאָל געקושט, געדריקט צו איהר הערצען און בעגאָסען מיט טרערן.

— דאַניעל, איך וועל זיין דיין פריינד, האָט געמורמעלט דורך טרערען דער וויים־גרויער אויפזעהער, דו האָסט מיר ערינערט, דאָס איך בין ניט נור אַ סאָלדאַט, ניט נור אַ קאַלטער טורמע אויפזעהער, זאָנדערן אויך אַ מענש; יאַ, דאַניעל, אַ מענש! דו האָסט מיך געמאַכט פיהלען, דאָס אונטער מיין אַלטען בלויען ראָק שלאָגט אויך אַ מענשליכעס הערץ, אַ וואַרעמעס הערץ, אַ מענשליכעס הערץ, וועלכעס האָט ביז יעצט געשוויגען פערפראָרען אין דער עוויגער דיסציפלינע, אין דער קאַלטער פינסטערער טורמע...

דער אַלטער האָט צוגעדריקט זיין אַלטען צוקנייטשטען געזיכט צו די אייזערנע גראַטעס און האָט בעריהרט מיט זיינע ליפען די ליפען פון דעם יונגען פערברעכער, און צווישען די פינסטערע נאַסע ווענט פון דעם טויטען קערקער האָט זיך געהערט אַריהרענדער טרערען קוש פון טריאומפירענדע מענשענליעבע.

אוים גאַבען פון י. לידסקי

(1	י. דינעזאהן.	„אֶבֶן נגף“, אָדער „אַ שטיין אין וועג“	1.00
(2	〃	„הערשעלע“, ערצעהלונג פון יודישען לעבען	50 〃
(3	〃	„יאָסעלע“, ערצעהלונג פון יודישען לעבען	50 〃
(4	〃	„קריזים“, ערצעהלונג	40 〃
(5	י. ל. פּרץ.	„פּרץ'ס בלעטלעך“, אַ זאַמלונג פון פּאָפּולערע וויסענשאַפטליכע אַרטיקלען, ערצעהלונגען געדיכטע, פעליטאָנען, פון די בעסטע שרייבער, 2 בענדער	1.00
(6	דוד פינסקי.	„ר' שלמה“, ערצעהלונג	15 〃
(7	א. רייזען.	„דאָס צוואַנציגסטע יאָהרהונדערט“, אַ זאַמעל-בוך פיר ליטעראַטור, וויססענשאַפט און קריטיק	50 〃
(8	דאס יודישע ווארט.	צייט שריפט פיר ליטעראַטור וויססענשאַפט קריטיק און געזעלשאַפטליכען לעבען רעדאַגירט פון אברהם רייזען	60 〃
(9	י. י. לערנער.	„זשידאָווקאַ“, אַ טראַגעדיע אין פינף אַקטען	25 〃
(10	י. י. לערנער.	אור־אל אַקאַסטאַ אַטראַגעדיע. אין פינף אַקטען.	25 〃
(11	א. גאלדפאדען.	„דאָס יודעלע“, געדיכטע	30 〃

12)	דר. י. שמוקלער.	נס חנוכה	8 ק'
13)	שלום-עליכם.	„אויף וואָס דאַרפען יודען אַ לאַנד?	8 „
14)	„	צו אונזערע שוועסטער אין ציון	8 „
15)	א. גאלדפאדען.	„שולמית" מעלאָדראַממאַ אין 4 אַקטען	25 „
16)	„	באָבע מיט דעם אייניקול	20 „
17)	„	„כישופמאַכערען" (צויבערען)	20 „
18)	„	„קני-לעמל"	20 „
19)	„	„דאָקטאָר אַלמאַסאַדע"	20 „
20)	„	קבצנזאהן עט הונגערמאַן	20 „
21)	ה. לעווינסקי.	די אומבעקאַנטע פערליעבטע	40 „
22)	„	„די ערשטע ליעבע"	20 „
23)	„	„דער אַפּיקורס"	20 „
24)	שבועות	ליטעראַרישע זאַמלונג	10 „
25)	שופר	ליטעראַרישע זאַמלונג	10 „
26)	אתרוג	ליטעראַרישע זאַמלונג	10 „

(פערלאַג „די צייט")

27)	א. יצחקי.	וואָהין געהען מיר	8 „
28)	„	וועגען ציוניזמוס	3 „
29)	„	וואָס דאַרף מען און וואָס קאָן מען טהון?	3 „

